C.IULI CAESARIS

DE BELLO GALLICO

COMMENTARIUS TERTIUS

TEXTUS ARTICULIS PLURIMIS

High Segmentation Acceleration Reader

Copyright Claude Pavur (pavurcn@slu.edu) at Saint Louis University, 1998. This material is made freely available for non-commercial educational use. Last edited: April 29, 1998. For further information, preface to the series, revisions, updates, and related materials, see **Latin Teaching Materials at Saint Louis University** at **http://www.slu.edu/colleges/AS/languages/tchmat.html**.

Syntax-coding in Acceleration Readers (as of 4/1998)

SMALL CAPS: CORRELATIVES, IMPORTANT PARTICLES, ETC.
[square brackets: subordinate clauses]
\backslashes: ablative absolutes
(parentheses: prepositional phrases)
|pipes: adjectival phrases, including participial|
^carets: various sense-groupings^
italics: accusative with infinitive constructions
/slashes: genitival phrases/
{braces: larger groupings}
<pointed brackets: ablative phrases >
~tildes: phrase- connections~

3.1
[Cum
(in Italiam)
proficisceretur Caesar,]
Servium Galbam
(cum
legione duodecimâ
et
/parte equitatûs/)
(in Nantuates, Veragros Sedunosque)
misit,
[qui
(a
/finibus Allobrogum/
et lacu Lemanno
et flumine Rhodano)
(ad summas Alpes)
pertinent.]

/Causa mittendi/
fuit
{quod
iter (per Alpes),
[quo
(magno cum periculo)
(magnisque cum portoriis)
mercatores
ire
consuerant,]
patefieri
volebat.}

Huic
permisit,
[si
opus esse
arbitraretur,]
[uti
(in his locis)
legionem
(hiemandi causa)
conlocaret.]

Galba
\secundis aliquot proeliis factis\
\/castellisque compluribus eorum/ expugnatis\,
\missis (ad eum) undique legatis\
\obsidibusque datis\
et
\pace facta\,
constituit
cohortes duas
(in Nantuatibus)
conlocare
et
ipse
(cum reliquis /eius legionis cohortibus/)
(in /vico Veragrorum/),

[qui appellatur Octodurus]
hiemare;

qui vicus
|positus (in valle)
\non magna adiecta planitie\|
<altissimis montibus>
undique
continetur.

[Cum
hic
(in duas partes)
<flumine>
divideretur,]
/alteram partem eius vici/
Gallis
(ad hiemandum)
concessit,
alteram vacuam
|(ab his)
relictam|
cohortibus
attribuit.

Eum locum
<vallo fossâque>
munivit.

3.2

[Cum
/dies hibernorum complures/
transissent
frumentumque
eo
comportari
iussisset,]
subito
(per exploratores)
certior factus est
^(ex /ea parte vici/),
[quam Gallis concesserat,]
omnes
noctu
*discessisse^*
^montesque
[qui impendêrent]
{(a /maxima multitudine
Sedunorum et Veragrorum/)
teneri.}^

Id
(aliquot de causis)
acciderat,
[ut
subito
Galli
/belli renovandi
legionisque opprimendae
consilium/
caperent:]

primum,
{quod
legionem
neque eam plenissimam
\detractis cohortibus duabus\
et
\compluribus singillatim,
[qui
(commeatûs petendi causa)
missi erant,]
absentibus\
^(propter paucitatem)
despiciebant;^}

tum etiam,
{quod
(propter /iniquitatem loci/),
[cum
ipsi
(ex montibus)
(in vallem)
decurrerent
et
tela
coicerent,]
NE primum QUIDEM impetum suum
posse sustineri
existimabant.}

Accedebat
[quod
suos
|(ab se~) liberos ~abstractos|
</obsidum nomine/>
dolebant,
et
Romanos
NON SOLUM
(itinerum causa)
SED ETIAM
(perpetuae possessionis causa)
/culmina Alpium/
occupare conari
et
/ea loca
finitimae provinciae/
adiungere sibi
persuasum habebant.]

3.3

\His nuntiis acceptis\
Galba,
{[cum
NEQUE
/opus hibernorum/
munitionesque
^plene
essent perfectae^
NEQUE
(de
frumento
reliquoque commeatu)
^satis
esset provisum^]
[quod
deditione facta\
obsidibusque acceptis\
nihil
(de bello)
timendum
existimaverat,]}
\consilio celeriter convocato\
^sententias
exquirere
coepit.^

(Quo in consilio),
[cum
/tantum repentini periculi/
(praeter opinionem)
accidisset
ac
iam
|omnia fere superiora loca|
|</multitudine armatorum/>
completa|
conspicerentur
NEQUE subsidio veniri
NEQUE commeatus supportari
\interclusis itineribus\
possent,
\prope iam desperata salute\
|non nullae eius modi sententiae|
dicebantur,
{ut
\impedimentis relictis\
\eruptione facta\
<isdem itineribus>
[quibus eo pervenissent]
(ad salutem)
contenderent.}

Maiori tamen parti
placuit,
\hoc reservato (ad extremum) consilio\
interim
^/rei eventum/
experiri^
et
^castra
defendere.^

3.4

\Brevi spatio interiecto\,
{vix ut
^iis rebus
[quas constituissent]
conlocandis atque administrandis^
tempus
daretur,}
hostes
(ex omnibus partibus)
\signo dato\
decurrere,

lapides gaesaque
(in vallum)
coicere.

Nostri
primo
<integris viribus>
fortiter
propugnare

NEQUE
ullum frustra telum
(ex loco superiore)
mittere,

ET
[/quaecumque pars castrorum/
|nudata defensoribus|
premi videbatur,]
eo
occurrere

ET
auxilium ferre,

sed
hôc superari
[quod
</diuturnitate pugnae/>
hostes
|defessi proelio|
excedebant,
alii
<integris viribus>
succedebant;]

/quarum rerum~/
(a nostris)

(propter paucitatem)
^fieri
/~nihil/
poterat,^

ac
NON MODO
defesso
^(ex pugna)
excedendi,^
SED
NE saucio QUIDEM
^eius loci
[ubi constiterat]
relinquendi^
ac
^sui recipiendi^
facultas
dabatur.

3.5
[Cum
iam
amplius horis sex
continenter
pugnaretur,]
ac
NON SOLUM vires
SED ETIAM tela
nostros
deficerent,

atque
hostes
acrius
instarent

\languidioribusque nostris\
^vallum scindere
et
fossas complere
coepissent,^

resque
esset
iam
(ad extremum~)
perducta (~casum),

^Publius Sextius Baculus,
/primi pili centurio/,^
quem
<Nervico proelio>
<compluribus~>
confectum
<~vulneribus>
diximus,

et item
C.Volusenus,
/tribunus militum,/
/vir
ET consilii magni
ET virtutis,/

(ad Galbam)
accurrunt

atque
unam esse /spem salutis/
docent,
[si
\eruptione factâ\
extremum auxilium
experirentur.]

Itaque
\convocatis centurionibus\
celeriter
milites
certiores facit,
[paulisper
intermitterent proelium
ac
tantum modo
tela missa
exciperent
seque
(ex labore)
reficerent,
post
\dato signo\
(ex castris)
erumperent,
atque
/omnem spem salutis/
(in virtute)
ponerent.]

3.6
[quod iussi sunt]
faciunt,
ac subito
\omnibus portis eruptione facta\
{NEQUE
cognoscendi
[quid fieret]
NEQUE
sui colligendi~}
hostibus

{~facultatem}
relinquunt.

Ita
\commutata fortuna\
eos
[qui
(in /spem potiundorum castrorum/)
venerant]
|undique
circumventos|
intercipiunt,

et
(ex /hominum milibus amplius triginta,/)
[/*quem numerum barbarorum/*
(ad castra)
venisse
constabat]
\plus tertia parte interfecta\
reliquos perterritos
(in fugam)
coiciunt

ac
(NE in locis QUIDEM superioribus)
consistere
patiuntur.

Sic
\omnibus hostium copiis fusis\
\armisque exutis\
se
(intra munitiones suas)
recipiunt.

\Quo proelio facto\,
{quod
^saepius
fortunam
temptare^
Galba
nolebat

atque
<alio~>
se
(in hiberna)
<~consilio>
venisse
meminerat,
aliis occurrisse rebus
videbat,}

|maxime
</frumenti commeatusque
inopiâ/>
permotus|
<postero die>
\/omnibus eius vici aedificiis/ incensis\
(in provinciam)
reverti
contendit,

ac
\nullo hoste prohibente
aut
iter demorante\
incolumem legionem
(in Nantuates),
inde
(in Allobroges)
perduxit

ibique
hiemavit.

3.7

\His rebus gestis\
[cum
(omnibus de causis)
Caesar
pacatam
Galliam
existimaret,]
\superatis Belgis\,
\expulsis Germanis\,
\victis (in Alpibus) Sedunis\,
atque ita
\inîta hieme\
(in Illyricum)
profectus esset,
[quod
^eas quoque nationes
adire^
et
^regiones
cognoscere^
volebat,]
subitum bellum
(in Gallia)
coortum est.

/Eius belli~/
haec
fuit
/~causa./

Publius Crassus adulescens
(cum legione septimâ)
|proximus mare Oceanum|
(in Andibus)
hiemabat.

Is,
[quod
(in his locis)
/inopia frumenti/
erat,]
praefectos
/tribunosque militum complures/
(in finitimas civitates)
(frumenti causa)
dimisit;

(quo in numero)
est
T.Terrasidius
missus
(in Esuvios),
M.Trebius Gallus
(in Coriosolites),
Q.Velanius
(cum T.Silio)
(in Venetos).

3.8

/Huius~/
est
/~civitatis~/
longe amplissima
/~auctoritas/
{omnis orae maritimae
/regionum earum,/}

[quod
ET
naves~
habent
Veneti
~plurimas,
[quibus
^(in Britanniam)
navigare^
consuerunt,]
ET
</scientiâ atque usu
rerum nauticarum/>
ceteros
antecedunt
ET
(in
/magno impetu maris/
atque
aperto)
\paucis portibus interiectis\,
[quos tenent ipsi,]
omnes fere
[qui
^eo mari
uti^
consuerunt]
habent
vectigales.

(Ab his)
fit
/initium
retinendi Silii atque Velanii,/
{quod
(per eos)
suos~
se
~obsides,
[quos
Crasso
dedissent,]
recuperaturos
existimabant.}

|^/Horum auctoritate/^
finitimi
adducti,|
[ut
sunt
/Gallorum~/
subita et repentina
/~consilia,/]
(eâdem de causâ)
Trebium Terrasidiumque
retinent

et
\celeriter missis legatis
(per suos principes)\
(inter se)
coniurant
nihil
nisi <(communi consilio)>
acturos
/eundemque~/
omnes
/~fortunae exitum/
esse laturos,

reliquasque civitates
sollicitant,
ut
(in ea libertate)
[quam
(a maioribus)
acceperint]
permanere
QUAM
^/Romanorum
servitutem/
perferre^
malint.

|Omni ora maritima
celeriter
(ad suam sententiam)
perducta|
communem legationem
(ad P.Crassum)
mittunt,
[si
velit
^suos
recuperare,^]
[obsides
sibi
remittat.]

3.9
(Quibus de rebus)
Caesar
(a Crasso)
certior factus,
[quod
ipse
aberat
longius;]

{^naves interim longas
aedificari^
(in /flumine Ligeri/),
[quod influit (in Oceanum),]}
^remiges (ex provincia)
institui,^
^nautas gubernatoresque
comparari^
iubet.

\His rebus celeriter administratis\
ipse,
[cum
primum
(per /anni tempus/)
potuit,]
(ad exercitum)
contendit.

Veneti
reliquaeque item civitates
\cognito Caesaris adventu\
certiores facti,
{simul quod
[quantum
(in se)
facinus
admisissent]
intellegebant,
legatos,
[quod nomen
(ad omnes nationes)
sanctum inviolatumque
semper fuisset,]
retentos
(ab se)
et
(in vincula)
coniectos,}

(pro /magnitudine periculi/)
^bellum
parare^
et
^maxime
ea
[quae
(ad /usum navium/)
pertinent]
providere^
instituunt,
hoc
<maiore spê>
[quod
multum
</naturâ loci/>
confidebant.]

^(Pedestria~)
esse
(~itinera)
concisa
*<aestuariis,>^*
^navigationem
impeditam
(propter
/inscientiam locorum/
*/paucitatemque portuum/)^*
sciebant,
neque
nostros exercitûs
(propter /inopiam frumenti/)
diutius
(apud se)
morari posse
confidebant;

ac iam
[ut
omnia
(contra opinionem)
acciderent,]
tamen
se
plurimum
<navibus>
posse,

Romanos
NEQUE
/ullam facultatem~/
habere
/~navium,/
NEQUE
/eorum locorum~/
[ubi
bellum
gesturi essent]
/~vada, portus, insulas/
novisse;

ac
longe aliam
esse
navigationem
(in concluso mari)
atque
(in
vastissimo
atque
apertissimo
Oceano)
perspiciebant.

\His inîtis consiliis\
oppida
muniunt;

frumenta
(ex agris)
(in oppida)
comportant;

naves
(in Venetiam),
[ubi
Caesarem
primum
bellum
gesturum
constabat,]
[quam plurimas possunt]
cogunt.

Socios
sibi
(ad id bellum)
Osismos, Lexovios, Namnetes, Ambiliatos,
Morinos, Diablintes, Menapios
adsciscunt;

auxilia
(ex Britannia),
[quae
(contra eas regiones)
posita est,]
arcessunt.

3.10
Erant
/hae difficultates
belli gerendi/
[quas supra ostendimus,]

sed
tamen
multa
Caesarem
(ad id bellum)
incitabant:

/iniuria
retentorum equitum Romanorum,/
rebellio
|facta (post deditionem),|
defectio
\datis obsidibus\,
/tot civitatum
coniuratio,/
(in primis)
[ne
\hac parte neglecta\
reliquae nationes
sibi idem licere
arbitrarentur.]

Itaque
[cum
intellegeret
^omnes fere Gallos
novis rebus
studere
et
(ad bellum)
mobiliter celeriterque
*excitari,^*
^omnes autem homines
naturâ
libertati
*studere^*
et
^condicionem servitutis
*odisse,^*
[prius quam
plures civitates
conspirarent,]
^partiendum sibi
ac
latius distribuendum
exercitum
*putavit.^*

3.11
      Itaque
T.Labienum legatum
   (in Treveros),
      [qui
         ^proximi
            flumini Rheno^
      sunt,]
   (cum equitatu)
mittit.

Huic
mandat,
   [Remos reliquosque Belgas
adeat
atque
   (in officio)
contineat]
   {Germanosque,
      [qui
            auxilio
            (a Belgis)
         arcessiti
      dicebantur,]
      [si
               (per vim)
               <navibus>
            flumen
         transire
      conentur,]
prohibeat.}

Publium Crassum
      (cum
         cohortibus legionariis duodecim
         et
         /magno numero equitatûs/)
      (in Aquitaniam)
   proficisci
iubet,
   [ne
            (ex his nationibus)
         auxilia
            (in Galliam)
      mittantur
      ac
         tantae nationes
      coniungantur.]

Quintum Titurium Sabinum
legatum
      (cum legionibus tribus)
   (in Venellos, Coriosolites Lexoviosque)
mittit,
   [qui
      eam manum distinendam
   curet.]

D.Brutum adulescentem
classi
Gallicisque navibus,
   [quas
         (ex
            Pictonibus
            et Santonis
            reliquisque pacatis regionibus)
      convenire
   iusserat,]
praeficit

et,
      [cum primum possit,]
      (in Venetos)
   proficisci
iubet.

Ipse
   eo
   <pedestribus copiis>
contendit.

3.12
Erant
eius modi
   fere
/situs oppidorum/
   {ut
      |posita
         (in
            extremis lingulis
            promunturiisque)|
      NEQUE
         ^<pedibus>
      aditum^
      haberent,}
         [cum
               (ex alto)
            se aestus
         incitavisset,]
            [quod
               bis
            accidit
               ^semper
               </horarum duodecim spatio,/>^]
      NEQUE
         navibus,
            [quod
                  \rursus minuente aestu\
                  naves
                     (in vadis)
            adflictarentur.]

      Ita
      <utraque re>

  /oppidorum
oppugnatio/
impediebatur.

Ac
  [si quando
      |/magnitudine operis/
    forte
   superati,|
     \extruso mari
      <aggere ac molibus>\
     atque
     \his /oppidi moenibus/
         adaequatis\,
    ^<suis fortunis>
   desperare^
  coeperant,
   \/magno numero navium/ adpulso\,
     [/cuius rei
      summam facultatem/
     habebant,]
omnia sua
deportabant

seque
  (in proxima oppida)
recipiebant:

  ibi
se
  rursus
   </isdem opportunitatibus loci/>
defendebant.

Haec
  EO FACILIUS
   /magnam partem aestatis/
faciebant
  [QUOD
    nostrae naves
     <tempestatibus>
   detinebantur

    summaque
   erat
      <vasto atque aperto mari,>
      \magnis aestibus,\
      \raris ac prope nullis portibus\
    /difficultas navigandi./]

3.13

   Namque
  /ipsorum
naves/
  ^(ad hunc modum)
factae armataeque erant:^

^carinae
  aliquanto planiores^
  QUAM
   nostrarum navium,
   [quo facilius
      /vada ac decessum aestûs/
    excipere
   possent;]

^prorae
  admodum erectae^
atque item
puppes,
   ^(ad /magnitudinem
      fluctuum tempestatumque/)
  accommodatae;^

naves
  totae
factae (ex robore)
   (ad
    quamvis vim
    et
    contumeliam
     perferendam);

transtra
   |{ex
    ^pedalibus (in altitudinem)
   trabibus^},
  confixa|
   ^<clavis ferreis>
    /<digiti pollicis crassitudine;>/^

ancorae
   |(pro funibus)
  <ferreis catenis>
revinctae;|

pelles
  (pro velis)
alutaeque
  tenuiter
confectae,

hae
  SIVE
   (propter
    /inopiam lini/
    atque
      /eius usûs
    inscientiam/),
  SIVE
   eo,
    [quod est magis veri simile,]
   [quod
    /tantas tempestates Oceani/

/tantosque impetus ventorum/
sustineri
ac
/tanta onera navium/
^regi
<velis>
*non satis commode^*
posse
arbitrabantur.]

(Cum his navibus)
nostrae classi
/eius modi
congressus/
erat
[ut
</una celeritate
et pulsu remorum/>
praestaret,]
reliqua
(pro /loci naturâ/),
(pro /vi tempestatum/)
illis
essent
aptiora et accommodatiora.

NEQUE enim
iis
nostrae
rostro
nocere
poterant

--tanta (in iis) erat firmitudo--,

NEQUE
(propter altitudinem)
facile
telum
adigebatur,

et
(eâdem de causâ)
minus commode
<copulis>
continebantur.

Accedebat
{ut,
[cum
saevire
ventus
coepisset
et
se
vento
dedissent,]
ET
tempestatem
ferrent facilius
ET
(in vadis)
consisterent tutius
ET
{(ab aestu)
relictae}
nihil
saxa et cotes
timerent;}

/quarum rerum omnium~/
nostris navibus
/~casus/
erat extimescendus.

3.14

\Compluribus expugnatis oppidis\
Caesar,
[ubi
intellexit
frustra
tantum laborem
sumi
NEQUE
/hostium fugam/
\captis oppidis
reprimi
NEQUE
iis
noceri
posse,]
statuit
expectandam classem.

[Quae
ubi
convenit
ac
primum
(ab hostibus)
visa est,]
/circiter CCXX naves eorum/
|paratissimae
atque
/omni genere armorum/
ornatissimae|
|profectae
(ex portu)|
|nostris
adversae|
constiterunt;

neque
satis
Bruto,
[qui
classi
praeerat,]
vel
/*tribunis* militum/
centurionibusque,
[quibus
singulae naves
erant attributae,]
constabat
[quid
agerent]
aut
[/quam rationem
pugnae/
insisterent.]

^<*Rostro*>
enim
noceri^
non posse
cognoverant;

\turribus autem excitatis\
tamen
has
/altitudo
puppium/
(ex barbaris navibus)
superabat,
[ut
NEQUE
(ex inferiore loco)
satis commode
tela
adigi
possent
ET
|missa
(a Gallis)|
gravius
acciderent.

Una~
erat
^magno usui^
~res
|praeparata
(a nostris),|
falces
|praeacutae insertae
adfixaeque longuriis,|
</non absimili formâ
muralium falcium./>

His
{cum
funes
[qui
antemnas (ad malos)
destinabant]
comprehensi
adductique erant,}
\navigio remis incitato\
praerumpebantur.

\Quibus abscisis\
antemnae
necessario
concidebant,
{ut,
[cum
omnis ^Gallicis navibus^ spes
(in velis armamentisque)
consisteret,]
\his ereptis\
/omnis usus navium/
<uno tempore>
eriperetur.}

Reliquum
erat
certamen
positum
(in virtute),
[qua
nostri milites
facile
superabant,]
atque
[eo magis quod
(in /conspectu
Caesaris atque
omnis exercitûs/)
res
gerebatur,
[ut
|nullum paulo fortius factum|
latêre
posset;]

omnes enim colles
ac
loca superiora,
[unde
erat
propinquus despectus
(in mare),]
^(ab exercitu)
tenebantur.^

3.15
\Deiectis,
[ut diximus],
antemnis,\
[cum
singulas
binae ac ternae naves
circumsteterant,]
milites
<summa vi>
^transcendere
(in hostium naves)^
contendebant.

[*quod*
postquam
barbari
fieri
animadverterunt,]
\expugnatis compluribus navibus\,
[cum
ei rei
nullum~
reperiretur ~auxilium,]
^<fugâ>
salutem
petere^
contenderunt.

Ac iam
\conversis (in eam partem) navibus\
[quo ventus ferebat,]
^tanta subito
malacia
ac
tranquillitas^
extitit
[ut
se (ex loco)
movere
non possent.]

Quae quidem res
(ad negotium conficiendum)
maximae~
fuit
~oportunitati:

nam
|singulas
nostri consectati|
expugnaverunt,
[ut perpaucae
(ex omni numero)
</noctis interventu/>
(ad terram)
pervenirent,]
[cum
(ab horâ fere quartâ)
(usque ad /solis occasum/)
pugnaretur.]

3.16
<Quo proelio>
/bellum
Venetorum
totiusque orae maritimae/
confectum est.

Nam
{CUM
omnis iuventus,
/omnes
etiam gravioris aetatis/
[(in quibus)
/aliquid consilii aut dignitatis/
fuit]
eo
convenerant,}
{TUM
[/navium
quod ubique fuerat]/
(in unum locum)
coegerant;}

\quibus amissis\
reliqui
NEQUE
[quo se reciperent]
NEQUE
[(quem ad modum)
oppida
defenderent]
habebant.

Itaque
se
suaque omnia
Caesari
dediderunt.

(In quos)
EO GRAVIUS
Caesar
vindicandum
statuit
[QUO DILIGENTIUS
(in reliquum tempus)
(a barbaris)
/ius legatorum/
conservaretur.]

Itaque
\omni senatu necato\
reliquos
(sub corona)
vendidit.

3.17
[Dum
haec
(in Venetis)
geruntur,]
Q.Titurius Sabinus
(cum iis copiis)
[quas
(a Caesare)
acceperat]
(in /fines Venellorum/)
pervenit.

His
praeerat
Viridovix
ac
/summam imperii~/
tenebat
/~earum omnium civitatum/
[quae defecerant,]
[(ex quibus)
exercitum
magnasque copias
coegerat;]

atque
<his paucis diebus>
Aulerci Eburovices Lexoviique,
/senatu suo interfecto
[quod
/auctores belli/
esse
nolebant,]/
portas
clauserunt

seque
(cum Viridovice)
coniunxerunt;

/magnaque praeterea multitudo~/
undique (ex Gallia)
/~perditorum hominum latronumque/
convenerat,
quos
/spes praedandi
studiumque bellandi/
(ab
/agri culturâ/
et
cotidiano labore)
revocabat.

Sabinus
<^idoneo
omnibus rebus^
loco>
<castris>
sese
tenebat,
[cum Viridovix
(contra eum)
</duorum milium spatio/>
consedisset
cotidieque
\productis copiis\
/pugnandi potestatem/
faceret,]
[ut iam
NON SOLUM
hostibus
(in contemptionem)
Sabinus
veniret,
SED ETIAM
</nostrorum militum vocibus/>
non nihil
carperetur;

/tantamque opinionem timoris/
praebuit
[ut iam
(ad /vallum castrorum/)
hostes
accedere
auderent.]

Id
(ea de causa)
faciebat
{quod
(cum /tanta multitudine hostium/),
praesertim \eo absente
[qui
/summam imperii/
teneret,]
nisi
<aequo loco>
aut
\oportunitate aliqua data
legato
dimicandum
non existimabat.}

3.18

    \Hâc confirmatâ /opinione timoris/\
|idoneum quendam hominem et callidum|
deligit
Gallum,
  (ex iis)
    [quos
      (auxilii causa)
    secum habebat.]

Huic
  <magnis praemiis pollicitationibusque>
persuadet
[uti
  (ad hostes)
transeat,]

et
[*quid fieri* velit]
edocet.

    [Qui
  ubi
    (pro perfuga)
    (ad eos)
  venit,]
/timorem Romanorum/
proponit,
[quibus angustiis
  ipse Caesar
    (a Venetis)
prematur]
docet,
  neque
  longius abesse
    [quin
          <proxima nocte>
        Sabinus
          clam
          (ex castris)
        exercitum
      educat
      et
        (ad Caesarem)
        (auxilii ferendi causa)
      proficiscatur.]

      [quod
    ubi
    auditum est,]
conclamant
omnes
  /occasionem
    negotii bene gerendi/
  amittendam non esse:
        (ad castra)
      iri
    oportere.

Multae res
  (ad hoc consilium)
Gallos
hortabantur:

    /superiorum dierum
Sabini cunctatio,/
/perfugae confirmatio,/
/inopia cibariorum,/
  [cui rei
    parum diligenter
    (ab iis)
  erat provisum,]
/spes Venetici belli,/

et
{quod
    fere libenter
homines
id
  [quod volunt]
credunt.}

    |His rebus adducti|
NON PRIUS
  Viridovicem reliquosque duces
    (ex concilio)
dimittunt
  [QUAM
    (ab iis)
  sit concessum]
        [arma
    uti
      capiant
    et
        (ad castra)
      contendant.]

    \Qua re concessa\
laeti,
    [ut \explorata victoria\,]
    \sarmentis virgultisque collectis\,
      [quibus
        /fossas Romanorum/
      compleant,]
  (ad castra)
pergunt.

3.19

/Locus~/
erat
  /~castrorum/

editus
et
paulatim (ab imo)
^acclivis
circiter passus mille.^

Huc
<magno cursu>
contenderunt,
[ut
/quam minimum spatii/
(ad se colligendos armandosque)
Romanis
daretur,]

exanimatique
pervenerunt.

Sabinus
|suos hortatus|
cupientibus
signum
dat.

\Impeditis hostibus
(propter ea)
[quae
ferebant onera]\
subito
<duabus portis>
eruptionem
fieri
iubet.

Factum est
</oportunitate loci,/>
</hostium
inscientiâ ac defatigatione,/>
</virtute militum/>
et
</superiorum pugnarum
exercitatione,/>
[ut
/NE unum QUIDEM nostrorum impetum/
ferrent
ac
statim
terga
verterent.]

|Quos impedîtos
^<integris viribus>
milites nostri consecuti^|
/magnum numerum eorum/
occiderunt;

reliquos
equites
|consectati paucos,|
[qui (ex fuga) evaserant,]
reliquerunt.

Sic
<uno tempore>
ET (de navali pugnâ)
Sabinus
ET (de /Sabini victoriâ/)
Caesar
est certior factus,

civitatesque omnes
se
statim
Titurio
dediderunt.

Nam
[UT
(ad bella suscipienda)
/Gallorum~/
alacer ac promptus
est /~animus,/]
SIC
{mollis ac minime resistens
(ad calamitates ferendas)}
/mens eorum/
est.

3.20

<Eodem fere tempore>
Publius Crassus,
[cum
(in Aquitaniam)
pervenisset,]
{quae pars,
[ut ante dictum est,]
ET </regionum latitudine/>
ET </multitudine hominum/>
/tertia pars Galliae/
est aestimanda,}
[cum *intellegeret*]
(in iis locis)
sibi
bellum
gerendum
[*ubi*
<paucis ante annis>
L. Valerius Praeconinus legatus
\exercitu pulso
interfectus esset]
atque
[unde

L.Manlius proconsul
\impedimentis amissis
profugisset,]
non mediocrem sibi diligentiam
adhibendam
intellegebat.

Itaque
\re frumentaria provisa\,
\auxiliis equitatuque comparato\,
\multis praeterea viris fortibus
Tolosa et Carcasone et Narbone,
[quae sunt
/civitates
Galliae provinciae/
^finitimae
his regionibus,^]
nominatim evocatis\,
(in /Sotiatium fines/)
exercitum
introduxit.

\/Cuius adventu/ cognito\
Sotiates
\magnis copiis coactis,
equitatuque,
[quo plurimum valebant,]\
|(in itinere)
agmen nostrum
adorti|
primum equestre proelium
commiserunt,

DEINDE
\equitatu suo pulso\
ATQUE
\insequentibus nostris\
SUBITO
pedestres copias,
[quas
(in convalle)
(in insidiis)
conlocaverant,]
ostenderunt.

Hi
|nostros disiectos adorti|
proelium
renovarunt.

3.21

Pugnatum est
diu atque acriter,
[cum
Sotiates
|<superioribus victoriis> freti|
(in sua virtute)
/totius Aquitaniae
salutem/
positam
putarent,
nostri autem
[quid
(sine imperatore)
et
(sine reliquis legionibus)
\adulescentulo duce\
efficere possent]
^perspici
cuperent;^]

tandem
|confecti vulneribus|
hostes
terga
verterunt.

\/Quorum magno numero/ interfecto\
Crassus
(ex itinere)
/oppidum Sotiatium/
oppugnare
coepit.

\Quibus fortiter resistentibus\
vineas turresque
egit.

Illi
ALIAS
\eruptione temptata\,
ALIAS
\cuniculis (ad aggerem vineasque) actis\
[/cuius rei~/
sunt
/~longe peritissimi/
Aquitani,]
[propterea quod
<multis locis>
(apud eos)
aerariae secturaeque
sunt,]
[ubi
</diligentiâ nostrorum/>
nihil
<his rebus>
profici posse
intellexerunt,]
legatos
(ad Crassum)
mittunt

[seque
(in deditionem)
ut recipiat]
petunt.

3.22

\Qua re impetrata\
|arma tradere
iussi|
faciunt.

Atque
\(in eam rem)
/omnium nostrorum~/ intentis /~animis/\
(aliâ ex /parte oppidi/)
Adiatunnus,
[qui
/summam imperii/
tenebat,]
(cum DC devotis),
[quos
illi
soldurios
appellant,]
[quorum haec est condicio,]
{ut
omnibus (in vita) commodis
unâ
(cum iis)
fruantur
[quorum~
se
~amicitiae
dediderint;]

[si quid
his
(per vim)
accidat,]
AUT
eundem casum
unâ
ferant
AUT
sibi
mortem
consciscant;}

--neque
adhuc /hominum memoriâ/
repertus est
quisquam
{qui,
\eo interfecto\
[cuius~
se ~amicitiae
devovisset],
mortem
recusaret}--

(cum his)
Adiatunnus
|eruptionem facere
conatus|
\clamore (ab /ea parte munitionis/) sublato\
[cum
(ad arma)
milites
concurrissent
vehementerque
ibi
pugnatum esset,]
|repulsus (in oppidum)|
tamen
[uti
/eâdem deditionis condicione/
uteretur]
^(a Crasso)
impetravit.^

3.23

\Armis obsidibusque acceptis\,
Crassus
(in /fines
Vocatium et Tarusatium/)
profectus est.

Tum vero
barbari
commoti,
{quod
oppidum
|ET <naturâ loci>
ET <manû>
munitum|
<paucis diebus>
[quibus eo ventum erat]
expugnatum
cognoverant,}
^legatos
quoqueversus
dimittere,^
coniurare,
obsides (inter se)
dare,
copias
parare
coeperunt.

Mittuntur
etiam
(ad eas civitates)

legati
quae
sunt
{/citerioris Hispaniae/
finitimae
Aquitaniae:}

inde
auxilia ducesque
arcessuntur.

</Quorum adventu/>
(magna cum auctoritate)
et
(magna cum /hominum multitudine/)
bellum gerere
conantur.

Duces
vero
ii
deliguntur
[qui
unâ (cum Quinto Sertorio)
^omnes annos^
fuerant
^/summamque scientiam
rei militaris/
habere^
existimabantur.]

Hi
</consuetudine populi Romani/>
loca capere,
castra munire,
<commeatibus>
nostros intercludere
instituunt.

[quod
ubi
Crassus
animadvertit,]
^suas copias
(propter exiguitatem)
*non facile diduci,^*
^hostem
ET vagari
ET vias obsidere
*ET castris /satis praesidii/ relinquere,^*
(ob eam causam)
minus commode
frumentum commeatumque
sibi
supportari,
(in dies) /hostium numerum/
augeri,
^non cunctandum
existimavit
[*quin pugnâ decertaret.*]^

\Hâc rê (ad consilium) delatâ\,
[ubi
omnes
idem
sentire
intellexit,]
posterum diem
pugnae
constituit.

3.24
<Prima luce>
\productis omnibus copiis\
\duplici acie instituta\,
\auxiliis (in mediam aciem) coniectis\,
[quid~
hostes
~consilii
caperent]
expectabat.

Illi,
[etsi
(propter
multitudinem
et
/veterem belli gloriam/
/paucitatemque nostrorum/)
se tuto dimicaturos
existimabant,]

tamen
tutius esse
arbitrabantur
\obsessis viis
\commeatu intercluso
(sine vulnere)
victoriâ
potiri,

et
[si
(propter /inopiam rei frumentariae/)
Romani
^se recipere
coepissent,^]
{impeditos
(in agmine)
et
(sub sarcinis)}
<infirmiores animo>

 adoriri
cogitabant.

 \Hoc consilio probato (ab ducibus),\
 \productis Romanorum copiis\,
sese
 castris
tenebant.

 \Hac re perspecta\
Crassus,
  [cum
     <sua cunctatione>
     atque
     </opinione timoris/>
    hostes
    nostros milites
     {alacriores (ad pugnandum)}
   effecissent
   atque
    /omnium voces/
   audirentur
      expectari diutius
     non oportere
       quin (ad castra) iretur,
 |cohortatus suos|
   \omnibus cupientibus\
  (ad /hostium castra/)
contendit.

3.25

  Ibi
 {cum
   ALII
   fossas
  complerent,
   ALII
    \multis telis coniectis\
   defensores
    <vallo munitionibusque>
  depellerent,
   auxiliaresque,
     [quibus
        (ad pugnam)
       non multum
      Crassus
     confidebat,]
    \lapidibus telisque subministrandis\
    et
    \(ad aggerem)
     caespitibus comportandis\
    /speciem atque opinionem
     pugnantium/
   praeberent,}
 [cum item
   (ab hostibus)
   constanter ac non timide
   pugnaretur
    |telaque
      ^(ex loco superiore)
     missa^|
     non frustra
   acciderent,]
equites
  \circumitis /hostium castris/\
 Crasso
renuntiaverunt
  non <eâdem> esse <diligentiâ>
  (ab decumana porta)
 castra
 munîta
  facilemque aditum
 habere.

3.26

Crassus
   |/equitum praefectos/
 cohortatus,|
   [ut
     <magnis praemiis
     pollicitationibusque>
    suos
   excitarent,]
[*quid*
fieri
vellet]
ostendit.

Illi,
 [ut erat imperatum,]
  \eductis iis cohortibus
   [quae
     |praesidio castris
    relictae|
    intritae (ab labore)
   erant,] \
  et
  \longiore itinere circumductis,\
 [ne
   (ex /hostium castris/)
  conspici
 possent,]
  \/omnium oculis mentibusque/
    (ad pugnam) intentis\
 celeriter
 (ad eas
  [quas diximus]
 munitiones)
pervenerunt

atque
  \his prorutis\
 PRIUS
  (in /hostium castris/)

constiterunt
  {QUAM
      plane
      (ab his)
    videri
    aut
    [/quid rei/ gereretur]
    cognosci
  posset.}

  Tum vero
      \clamore (ab ea parte) audito\
nostri
      \redintegratis viribus\,
    [quod
        plerumque
        (in /spe victoriae/)
      accidere
    consuevit,]
    ^acrius
  impugnare
coeperunt.^

Hostes
  |undique circumventi|
    \desperatis omnibus rebus\
  se
    (per munitiones)
  deicere
  et
      ^fugâ
    salutem
  petere^
contenderunt.

    |Quos~|
equitatus
    |~<apertissimis campis>
  consectatus|
      \ (ex /milium L numero/),
        [*quae*
            (ex Aquitania Cantabrisque)
          convenisse
        constabat,]
    vix quartâ parte relictâ\,
  <multâ nocte>
se
  (in castra)
recepit.

3.27

    \Hâc auditâ pugnâ\
/maxima pars Aquitaniae/
sese
  Crasso
dedidit
obsidesque
  ultro
misit;

  (quo in numero)
fuerunt
Tarbelli, Bigerriones, Ptianii,
Vocates, Tarusates, Elusates,
Gates, Ausci, Garumni,
Sibusates, Cocosates:

paucae ultimae nationes
    |/anni tempore/
  confisae,|
  [quod hiems suberat,]
id
  facere
neglexerunt.

3.28

  <Eodem fere tempore>
Caesar,
  [etsi
    prope
  exacta
      iam
    aestas
  erat,]
  tamen,
    [quod
        \omni Gallia pacatâ\
      Morini Menapiique
    supererant,]
        [qui
          (in armis)
        essent
        neque
            (ad eum)
            umquam
          legatos
            (de pace)
        misissent,]
  |*arbitratus*
      id bellum
        celeriter
    confici posse|
  eo
exercitum
duxit;

qui
  ^<LONGE ALIA ratione>
    AC reliqui Galli^
^bellum
  gerere^
coeperunt.

Nam
{quod
intellegebant
maximas nationes,
[quae
proelio
contendissent,]
pulsas superatasque esse,}
continentesque silvas
ac
paludes
habebant,

eo
se
suaque omnia
contulerunt.

(Ad /quarum initium silvarum/)
[cum
Caesar
pervenisset
castraque munire
instituisset
neque hostis interim
visus esset,]
\dispersis (in opere) nostris\
subito
(ex /omnibus partibus silvae/)
evolaverunt
et
(in nostros)
impetum
fecerunt.

Nostri
celeriter
arma
ceperunt

eosque
(in silvas)
repulerunt

et
\compluribus interfectis\
|longius
<impeditioribus locis>
secuti|
paucos
(ex suis)
deperdiderunt.

3.29

<Reliquis deinceps diebus>
Caesar
^silvas caedere
instituit,^

et
[ne
quis~
^inermibus
imprudentibusque
militibus^
(ab latere)
~impetus
fieri
posset,]
omnem eam materiam
[quae erat caesa]
conversam (ad hostem)
conlocabat

et
(pro vallo)
(ad utrumque latus)
extruebat.

<Incredibili celeritate>
\magno spatio <paucis diebus> confecto\,
[cum
iam pecus
atque
extrema impedimenta
(a nostris)
tenerentur,
ipsi
densiores silvas
peterent,]
/eius modi~/
sunt
/~tempestates/
consecutae
[uti
opus
<necessario>
intermitteretur
et
</continuatione imbrium/>
^diutius
(sub pellibus)^
milites
contineri
non possent.

Itaque
\vastatis /omnibus eorum agris/\,
\vicis aedificiisque incensis\,
Caesar
exercitum
reduxit
et
(in Aulercis Lexoviisque

reliquis item <u>civitatibus</u>)
[<u>quae</u>
proxime
bellum
fecerant,]
(in hibernis)
conlocavit.